



AROA. EUSKARAREN PLAN ESTRATEGIKOA 2024-2027 **Diagnosi-txostenaren laburpena**

0.- UDALEN EUSKARA PLANAK ETA EGITURA

2016ko Udal Legeak udalei udalerrian euskara bultzatzeko eskumen propioak aitortzen dizkie.

Udaletako euskara planak

Udalek bi plan onartzen dituzte hizkuntza normalizazioaren arloan, biak Eusko Jaurlaritzak finkatutako gidalerroei jarraiki:

- **Udaleko erabilera plana:** 2023an onartu zen eta 2027ra arte egongo da indarrean. Udal administrazio barruko hizkuntza-politika eta ekintza-plana jasotzen dira dokumentu honetan.
- **Herrira begirako euskara plana.** Euskara Sustatzeko Erabilera Plana (ESEP) 2018-23 dago indarrean. Hurrengo lau urteetarako plana diseinatu behar da orain eta Jaurlaritzak "Aroa Euskara indarberritzeko eta euskaldunok ahalduzko marko estrategikoa" onetsi du ESEP ordezkatzeko.

Bi planen helburua da bai udalean bai herrian ohiko hizkuntza euskara izatea.

Euskara normalizatzeko egitura.

Lau langile daude euskara zerbitzuan: euskara zerbitzuburua, bi teknikari eta itzultzaile bat.

Jardunekin eta udal euskaltegiarekin koordinatzen da herri mailan eta baditu beste zenbait arlotako koordinazio-guneak ere: irakaskuntza, lan-mundua...

Herriz gaindiko hainbat koordinazio-gunetan ere parte hartzen du:

- UEMA, Udalerri Euskaldunen Mankomunitatea: UEMAtik zenbait zerbitzu jasotzen ditugu.
- Debagoieneko mankomunitatea eta udalak: hainbat programa bideratzen ditugu bailara mailan.
- Gipuzkoako Foru Aldundia, "Udalekin" programa: hainbat zerbitzu eskaintzen zaizkie bertatik udalei: formazioa, proiektu elkartuak...

1.- ADIERAZLE OROKORRAK

Euskararen osasun-egoeraren adierazle nagusiak gaitasuna, familia-transmisioa edo lehen hizkuntza, erabilera eta euskarekiko jarrera eta atxikimendua dira. Adierazle hauek denak Eusko Jaurlaritzaren Euskararen Adierazle Sistemari (EAS) jasotzen dira. Kasu batzuetan, Euskal Herriko datu orokorrak azaltzen dira eta, beste batzuetan udalerrietakoak. Adierazle horiek guztiak elkarren arteko lotura eta elkarreragina dute.

1.1. GAITASUNA

Azken 10 urteetan ez da aldaketa nabarmenik izan portzentaia orokorrean baina adin-tarte garrantzitsu batean (30-40 urtekoetan) euskaraz ez dakitenen ehunekoa igo egin da, migrazioaren eraginez.

Ez dago alde nabarmenik azken 10 urteetan: %67 euskaldunak, %20 erdaldunak eta %13 elebidun hartzaileak (ulertu bai, hitz egin ez).

- 20 urtez azpikoetan praktikan ez dago euskaraz ezer ez dakienik eta %5 dira euskaldun hartzaileak.
- 20 urtetik gorakoetan nabarmen hazten da erdaldunen eta euskaldun hartzaileen proportzioa, Euskal Herritik kanpora jaiotakoak direla eta.

Gaitasun erlatiboa

DBH eta Batxilergoko ikasleen artean gehiago dira gaztelaniaz errazago moldatzen direnak. LH4tik LH6ra arteko ikasleen artean gehiago dira euskaraz errazago moldatzen direnak: LHn %54k euskaraz errazago; DBHn %29k.

Euskaldunek errazen hitz egiten duten hizkuntza. Erabileran gehien eragiten duen faktoreetako bat da. Ez dugu Bergarako informazio orokorrik, baina EAEn euskaldunen %27 moldatzen da euskaraz errazago.

Ikus-entzunezkoei buruzko galdetegi bat pasa zitzaien orain dela bi urte LH4tik Batxilergoko 2. mailara arteko ikasleei. Galdetegi horretan ikasleen hizkuntza ezaugarriak ere jasotzen ziren. Jasotako emaitzetan ikus daiteke LHn DBH eta Batxilergoan baino gehiago direla euskaraz errazago moldatzen direnak.

1.2.- FAMILIA-TRANSMISIOA

- **Lehen hizkuntza (Txosteneko 1.2.1 eta 1.2.2 puntuak)**

Azken 10 urteetan praktikan adin-tarte guztietan jaitsi da lehen hizkuntza euskara soilik dutenen ehunekoa.

Faktore garrantzitsua da euskaraz errazago egiteko, baina jaisten doa lehen hizkuntza euskara soilik dutenen ehunekoa (2021ean %47). Lehen hizkuntza moduan gaztelania soilik dutenen ehunekoa ez da gehiegi aldatu (%39), baina igotzen doa gaztelania eta euskara (%9) edo beste hizkuntza bat dutenen ehunekoa (%5).

Arrazoi nagusiak bi dira:

- Lehen hizkuntza euskara dutenen proportziorik handiena 60 urtetik gorakoetan dago. Horiek hil ahala lehen hizkuntza euskara dutenen proportzioa jaisten ari da.
 - Migrazioa: EAEz kanpo jaiotakoen kopurua handitu da eta, gainera EAEn jaiotakoen kopurua murriztu egin da.
- **Familia transmisioa oraingo guraso-belaunaldietan (2 urteko umeen gurasoengandik jasotako informazioa) (Txosteneko 1.2.3 puntua)**

Azken urteetan jaitsi egin da lehen hizkuntzat euskara hutsa jaso duten ume txikien portzentaia: bai gurasoen eta umearen artekoa eta baita anai-arreben artekoa. Horren arrazoa guraso gazteen gaitasunean izandako jaitsiera da: bi gurasoak erdaldunak diren familiak 10 puntu igo dira azken urteetan. (Une honetan Bergarako ikastetxeetako ikasleen %17 jatorri atzerritarreko familietakoak dira)
Positiboa: bi gurasoak euskaldunak direnean euskara hutsa transmititzen da ia erabat.

- Bi gurasoak euskaldunak direnean, %90ean bi gurasoek euskara soilik transmititzen dute eta anai-arreben arteko harremana ere euskaraz izaten da.
- Guraso batek ondo dakienean eta besteak ulertzen duenean, euskaraz dakien guraso horrek euskaraz egiten dio umeari, baina anai-arreben hizkuntza erabilera nabarmen samar jaisten da. Guraso euskalduna emakumea bada errazago bermatzen da hizkuntza transmisioa.
- Guraso batek badaki eta besteak ez badaki, guraso-ume eta anai-arreben arteko erabilera areago jaisten da.
- ***Betaurreko moreak:** Hizkuntzaren transmisioa emakumeari lotua dago. Orokorrean transmisioa hobeto bideratzen da euskalduna ama denean, egun, oraindik, nagusiki emakumeek hartzen dutelako bere gain umearen heziketa eta zaintzaren ardura.

1.3.- ETXEKO ERABILERA

- Euskara hutsaren erabilerak jaisten jarraitzen du eta 1991tik hona inoizko baxuena da (%35). Kasik adin-tarte guztietan jaitsi da euskara hutsaren erabilera eta ugaritu egin da bi hizkuntzen erabilera. Zaharrenak eta gazteenak dira euskara gehien erabiltzen dutenak
- Bi gurasoak euskaldunak direnean beti euskaraz egiten dutenen ehunekoak gora egin du

- Euskara hutsaren erabilerak jaisten jarraitzen du (gaur egun %35; 1991tik hona inoizko baxuena).
- Gaztelania hutsarena antzera samar dago (%43).
- Bi hizkuntzak erabiltzea (%20) eta beste bat erabiltzea (%4) ari da indartzen.

Euskara hutsaren erabilera adin-tarte guztietan murriztu da eta bi hizkuntzen adin-tarte guztietan igo da. Pentsatzekoa da guraso gazteen hizkuntza gaitasuna murrizten doan heinean erabilera ere apaltzen joango dela. Hala ere, nabarmendu behar da bi gurasoak euskaldunak direnean beti euskaraz egiten dutenen ehunekoa igo egin da.

1.4.- KALEKO ERABILERA

- Nahiko egonkor azken urteetan (%45), baina beheranzko joera batekin.
- Ahulgune nagusietako bat mutiko eta mutil gazteen erabilera apala

Nahiko egonkor azken urteetan (% 45) baina jaitsiera txiki batekin. Generoaren arabera emaitza desberdinak daude (emakumeek gehiago erabiltzen dute) eta aldea, gainera, nabarmenago da 0-

14 u- rte bitartekoetan eta, batez ere, 15-24 urte bitartekoetan. **Zaintzaren kontzeptua + erab arautuan parte hartzea**. Ahulgune nagusietako bat da adin tarte horietako mutilen erabilera apala. Hizkuntza hegemonikoa hartzen dute gizonetako orokorrean, estatus horren bila.

- *Betaurreko morea: Gelaz kanpoko jardueretan ere hizkuntza eta generoa loturik doaz. Neskek, oro har, aisialdi arautuan hartzen dute parte eta kulturarekin lotutako jardueretan, eta hizkuntza-irizpideak askoz arautuagoak eta garatuagoak daude musika-eskola, dantza, antzerkia eta antzeko arloetan. Mutilek, aldiz, kirolak egiten dituzte bereziki, eta hor egoera kaskarragoa da hizkuntzari dagokionez.
- Hala ere, euskara nagusi den herrietan gizonen hizkuntza portaera bestelakoa izan daiteke (horietan ere gehiengoari jarraituz). Gizonetako hizkuntza praktikak hizkuntza erabilienaren aldekoak izan ohi baitira.

1.5. ADIERAZLE OROKORREN INGURUKO AURREIKUSPENAK

Zaharrenen euskara adierazleak (lehen hizkuntza, etxeko erabilera...) apaltzen joango dira hiltzen direnak baino datu apalagoak baitituzte haiek baino gazteagoak.

Migrazioa: Alde batetik, kontuan hartzeko faktorea izango da gazte euskaldunen emigrazioa baina eragin handieneko faktorea inmigrazioa izango da. Urte gutxi barru lanerako jendea beharko dela aurreikusten denez kanpoko jende asko etortzeko aukerak daude.

2.- EUSKARAREKIKO JARRERAK / EUSKALGINTZAREN AKTIBAZIOA

- (Euskaraldia) Lehenengo edizioan Bergarako partehartzea Euskal Herriko altuena izan zen proportzioan. Hurrengo bi edizioetan behera egin zuen. Norbanakoak: 2018an 3.423 partaide eta 2022an 2.982. Ariguneak: 2018an 218 eta 2022an 192
- Partaidetza:
 - 2020an, adibidez, parte har zezaketenen (euskaldunen + ia euskaldunen) % 32k hartu zuen parte Euskaraldian.
 - Emakumeak gizonak baino gehiago izan dira edizio guztietan.
 - Ahobizi gehiago izan ditugu edizio guztietan: ahobiziak, %83; Belarriprestak %17.

3.- HEZKUNTZA FORMALA

- Derrigorrezko hezkuntza eta Batxilergoa: D ereduan.
- Lanbide Heziketa:
 - Mariaren Lagundian eskuhartze sozialeko bi ziklo: D ereduan
 - Migel Altuna: Industriara begirako formazioa, A eta D ereduan. Azken hamarkadetan D ereduak beheranzko joera izan du erdi-mailako zikloetan eta goi-mailako zikloetan egonkorrago dago.
- HHI/EPA: Ikasleen %98 jatorri atzerritarrekoa. Eskolak gaztelaniaz dira.
- Jatorri atzerritarreko familietako ikasleak 0 urtetik Batxilergora artean %17 dira. Euskara-indargarriak: Ikastetxeetan bertan edo eskola orduetatik kanpo eskaintzen diren indargarrietara joaten den ikasle-kopurua nabarmen hazi da azken urteetan (10 urtean, bikoiztu egin da) eta ematen du aurrera ere hazten jarraituko duela.
- Berriki neurketak egin ditugu ikastetxeetako eskola-irteeretan. 6-18 urte bitarteko ikasleak kontuan hartuaz eta jaso den euskararen erabilera guztira %26koa izan da. Oso emaitza baxua da kontuan hartuta azken urteetan kaleko erabilera %60 ingurukoa izan dela 0-14 urtekoen artean eta %45 ingurukoa 15-24 urtekoen artean.

4.- AISIALDIA ETA KIROLA

18 urtez azpikoentzako eskaintza:

- Aisialdia (Gaztelekua, Aidau haurren zerbitzua, udaleku irekiak eta Txapligu). Eskaintza osoa euskaraz.
- Kirola: Eskaintza gehiena euskaraz
 - Elkartek:
 - Eskubaloia, pilota, igeriketa, ziklismoa, karatea, piraguismoa, gimnasia erritmikoa, hockeya, mendia eta futbol-eskola. Eskaintza osoa euskaraz.
 - Futbol federatua eta saskibaloia: %82 inguru euskaraz
 - Udala: Eskaintza osoa euskaraz.

5.- KULTURA ETA SORMENA

- Kultura:
 - Elkartek: Musika eskola, antzerki eskola, bertso eskola, euskal dantzak eta orfeoia: Eskaintza osoa praktikan euskaraz (Musika Eskolan 2 ikasle ari dira gaztelaniaz ikasten).
 - Udala:
 - Zinema: %13 euskaraz, gehienak haurrentzakoak. Haurrentzako filmen %40 euskaraz.
 - Antzerkiak, hitzaldiak... %90 euskaraz
 - Liburutegiko maileguak: Erabiltzaile helduek gaztelaniaz irakurtzen dute batez ere (%85 inguru). Umeei hartu dituzten liburuen %61 inguru izan dira euskaraz.
- Entitate pribatuak: Ez dugu daturik

6.- EUSKALDUNTZEA / EUSKARAZ TREBATZEA

- Azken urteetan murriztu egin da maila baxuko ikastaroetan izena emandakoen proportzioa eta gora egin du goi-mailakoenak.
- Oro har, ikasleen artean gehiago dira emakumeak (%65 inguru)
- Entitateek ordaindutako ikasleak: Azken urteetan administrazioko langileak dira matrikula ordainduta joaten diren ikasle bakarrak. Orain dela 10 urte joaten ziren ikasle batzuk enpresek matrikula ordainduta eta orain dela 5-6 urte IRALE programaren barruan ere irakasle asko ibili ziren euskaltegian.
- Berriketara programa: euskara praktikatu nahi duten 35 pertsona eta laguntza eskaintzen dieten 12 lagun dabilta gaur egun. Orain dela 10 bat urte 45-50 inguru. ziren praktikatu nahi zutenak

*Betaurreko moreak: Eremu gehienetan parez pare lanean emakume- eta gizon-kopuru bertsua edo emakume gehiago dauden arren, kanon hegemonikoak gizonezkoek osatzen dituzte euskal kulturaren nahiz literaturan, eta publikoki entzuten diren ahots gehienak gizonezkoenak dira. Gero, Euskal Herrian emakumeek mantentzen dute kultura, emakumea da euskal kulturaren kontsumitzailea, literaturarena bereziki, hein handi batean eta kulturarena, oro har, hizkuntza batean zein bestean. Hori Europa osoko joera da.

7.- IKUS-ENTZUNEZKOAK ETA SARE SOZIALAK

UEMAk ikus-entzunezkoen buruzko galdetegi bat pasatu zien 2022. urtean LHko 4. mailatik 6 batxilergoko 2. mailara arteko ikasleei.

Txatean eta zuzeneko harremanetan erabiltzen duten hizkuntzaren artean ez dago alde nabarmenik.

Telebista eta sare sozialetan gaztelaniaz kontsumitzen dituzte edukiak nabarmen, are gehiago, DBHko eta batxilergoko ikasleek.

8.- SOZIOEKONOMIA: MERKATARITZA ETA LAN MUNDUA

Merkataritza. Ez dugu adierazle berriturik.

Lan-mundua:

- Euskara-planak dituzten enpresak: 5
- Harixa egitasmoan parte hartzen duten entitateak: 38
- Lan-praktiketako hizkuntza erabilera:
 - Euskaraz: %41
 - Bietan: %24
 - Gaztelaniaz: %32
- Bergarako enpresek Udalera bidaltzen dituzten euskarazko idatziak: %42
- Bergarako enpresek Udalari egindako euskarazko aurrekontuak: % 36

*Betaurreko morea: **Lan-munduan, emakumeek bete ohi dituzten lanbideetan, pertsonentzako zerbitzuetan oro har (irakaskuntza, osasungintza) euskararen eskaera eta erabilera altuagoa da. Izan ere, nahiko gune feminizatuak euskaldundu dira. Era berean, gutxien euskaldundu diren lanbideetako batzuk ere, lanbide feminizatuak dira, batez ere, garbiketa eta zaintzari lotutakoak.**

9.- UDAL ADMINISTRAZIOA

Hasieran esan dugun bezala, Udalak aparteko euskara-plan bat du onartuta baina, udaleko planak lotura duenez herrikoarekin, hainbat adierazle jaso ditugu txostenean (2023ko informazioa).

- Udal barruko funtzionamendua:
 - Idatzizkoa: %94 euskaraz
 - Ahozkoa udal barruko bileratan: ia %100 euskaraz
- Kanpo harremanak:
 - Idatziz. Kanporako idatziak euskaraz edo ele bietan izaten dira:
 - Herritarrei udaletik bidalitako idatzien % 27 izan dira euskaraz. Entitateentzako idatzietan euskararen erabilera handiagoa da: enpresei, %35; Erakunde publikoei, %49.
 - Herritarrek udalera Internet bidez bidali dituzten idatzien %53 izan dira euskaraz. Paperean bidalitakoen daturik ez dugu baina baxuagoa da. Enpresek Udalera bidalitakoen %47 dira euskaraz eta erakunde publikoen %49.
 - Ahoz. Herritarren %58k egiten du ahoz euskaraz udal zerbitzuetan

ERANSKINAK. INFORMAZIO GEHIGARRIA.

A) HERRITARREI PASATUTAKO GALDETEGIAREN EMAITZAK

Bi galdetegi sortu genituen eduki berarekin, bat euskaraz eta bestea gaztelaniaz. 212 erantzun jaso ditugu. Galdetegia bete duten gehienak euskaldunak dira eta emakumeak.

Herritar gehienek ustez azken urteetan behera egin du euskararen erabilera. Eskolan, kultura eskaintzan, familian eta haurren artean ikusten dute erabilera indartsuen; eta ahulen, berriz, gazteen artean eta sare sozialetan.

Zazpi arlo zehaztu genituen galdetegian bertan eta zein arlotan eragin beharko litzatekeen ere galdetu zaie eta lehentasun handienekotzat haur eta nerabeen hizkuntza-ohituretan eragitea jarri dute. Gainerako esparruetan ez dago desberdintasun handirik jaso diren erantzunen artean.

B) 2018-22RAKO FINKATU ZIREN IRIZPIDEEN ETA EGITASMO NAGUSIEN BALORAZIOA

Txostenean taula batean dago jasota 2018-2022 eperako Plan Estrategikoan finkatutako irizpide nagusien betetzeari buruzko balorazioa eta Udalak euskararen arloan bideratzen dituen jarduera nagusien balorazioa arloz arlo.

C) UDALAREN GOBERNU-PLANA 2023-2027

Udalaren gobernu-planak bost lan-ildo nagusi jasotzen ditu:

- Arnasguneak.
- Euskara.
- Zaintza eta bakardadea.
- Etxebizitza.
- Merkataritza eta alde zaharra.

Euskarari dagokionez zehaztu den helburua da 2027rako erabilera %50ekoa izatea. Honako egitasmo nagusiak zehaztu dira:

- Pan estrategiko berria diseinatzea hurrengo lau urteetarako.
- Mundu digitalean euskararen erabilera handitzeko egitasmoak garatzea.
- Lan arloan euskara sustatzeko HARIXA programa sendotzea.
- Euskararen aktibaziorako gizarte sare zabal eta parte-hartzailea sortzea.
- 2027rako kirol elkarteekin batera euskaren erabilera helburuak definitu eta konpromisoa hartu.
- Euskararen historia soziala jaso eta zabaltzeko egitasmoa.